

Hur påverkar offentliga välfärdstjänster hushållens ekonomi?¹

Fredrik W. Andersson²

Leif Johansson³

Karin Olin⁴

Inledning

Traditionellt sett mäts hushållens levnadsstandard med deras, årliga, disponibla inkomster. Den disponibla inkomsten definieras i den ekonomiska litteraturen som summan av inkomster från arbete (lön och näringsinkomst) och kapital plus positiva transfereringar (exempelvis sjukpenning och pension) minus skatt och andra negativa transfereringar.⁵ Utifrån detta mått studeras sedan bland annat hushållens ekonomiska välfärd, fördelningen av disponibla inkomster samt fattigdom. Den disponibla inkomsten är dock ett begränsat mått på hushållens ekonomiska välfärd då saker som den offentliga välfärdssubventionen (konsumtionen) inte ingår. I och med att personers möjligheter och förutsättningar inte är jämnt fördelade skapas genom fördelningspolitiken en mera önskvärd fördelning av hushållens ekonomiska välfärd än när enbart direkta arbetsinkomster och kapitalinkomster beaktas. Fördelningspolitiken har tre instrument att arbeta med: skatter, transfereringar och offentligt tillhandahållna tjänster för privat konsumtion⁶ där de två första

¹ Vi vill tacka Andreas Lennmalm och Lana Omanovic, båda SCB, vars synpunkter förbättrat arbetet.

² Är verksam vid Statistiska centralbyråns enhet för ekonomisk analys. Kan nås via e-post: fredrik.andersson@scb.se

³ Är verksam vid Statistiska centralbyråns enhet för offentlig ekonomi och mikro-simulering. Kan nås via e-post: leif.johansson@scb.se

⁴ Är verksam vid Statistiska centralbyråns enhet för offentlig ekonomi och mikro-simulering. Kan nås via e-post: karin.olin@scb.se

⁵ Uppdelning och redovisning av de olika grupperna i beräkningen av disponibel inkomst görs i bilaga 1.

⁶ De offentliga konsumtionsutgifterna redovisas enligt COFOG (Classification of the Function of Government) indelning. Se bilaga 2 och 3.

påverkar hushållens disponibla inkomster. Med skatter, transfereeringar och offentliga välfärdssubventioner inom bl.a. utbildning, hälso- och sjukvård och socialt skydd skapas ett samhälle med incitament för arbete, ansvar och egen försörjning.

Bruttonationalprodukten (BNP) är värdet av alla varor och tjänster som produceras i ett land under ett kvartal eller år. Generellt sägs BNP per capita vara ett bra mått på levnadsstandarden; varvid exempelvis tvärsnittsjämförelser mellan länder kan göras.⁷ Under de senaste åren har dock kritiska röster hörts om BNP per capitas lämplighet att mäta till exempel invånarnas ekonomiska välfärd. Många ekonomer förstår kritiken, men förnekar samtidigt dess betydelse (van den Bergh, 2009). BNP-måttet tar bland annat inte hänsyn till hur stor miljöpåverkan produktionen har, hur mycket de icke förnybara naturresurserna utnyttjas, hur lyckliga invånarna är eller hur resurserna fördelas ur ett hushållsperspektiv.⁸ Stiglitz-Sen-Fitoussi (2009) argumenterar att fokus bör skifta från att mäta den samlade ekonomins produktion till att mäta invånarnas välmående, antingen på individ- eller hushållsnivå. Endast om/när felanvändandet av BNP-måttet i form av ekonomisk tillväxt och som normativ policy minskas är det möjligt att fokusera på utvecklingen av mänskligt välmående, som att minska skillnader i inkomst i samhället, menar van den Bergh (2009). Forskaren Ng (2003) visar analytiskt att en systematisk ökning efter BNP-tillväxt leder till privat överkonsumtion och en återhållsamhet i de offentligt tillhandahållna varorna eller tjänsterna, vilket i sin tur kan leda till att den ekonomiska tillväxten dämpar välfärden. Resultat inom lyckoforskningen visar bland annat att länder med högre BNP per capita generellt har lyckligare invånare, men att denna ökning över tiden växer behöver inte de facto betyda att invånarna blir lyckligare – Easterlin Paradox, se bland annat Easterlin och Angelescu (2010).

Sverige har ett bra socialt skyddsnät, i princip gratis utbildning och mycket kraftigt subventionerad hälso- och sjukvård samt socialt skydd. I andra länder, till exempel USA betalar individerna i högre utsträckning detta själva, antingen genom egna försäkringar och/eller när tjänsterna utnyttjas. Ett steg i att nyansera bilden av hushållens ekonomiska situation är att justera deras disponibla

⁷ Som även tar hänsyn till ländernas olika köpkraft, dvs. BNP per capita köpkraftskorrigeras.

⁸ "For most people, happiness is the main, if not the only, ultimate objective in life." (Ng, 1996, s. 1).

inkomster med de offentliga välfärdstjänster som hushållen de facto utnyttjar. Därmed skapas ett mått som bättre beskriver olika samhällsgruppers ekonomiska välfärd, dessutom är det möjligt att studera hur detta påverkar fördelningen av den ekonomiska välfärden. Vi beaktar endast den offentliga produktion som avser *individuella* tjänster inte *kollektiva* tjänster som försvar, polis och rättsväsende. På så sätt skapas en mer adekvat variabel för tvärsnittsjämförelser av länders ekonomiska välfärd, se Harding m.fl. (2007). Paulus m.fl. (2009) som visar hur konsumtionen av välfärdstjänster fördelades i sju Europeiska länder och samtliga länder erhåller jämnare fördelning av hushållens ekonomiska välfärd. Att det disponibla inkomstbegreppet behöver justeras har tidigare även påpekats genom den så kallade Canberra gruppen (Canberra group, 2001, s.24). Smeeding m. fl. (1993) visar att utjämnningseffekten av välfärdstjänster var något större för de länder som i ett utgångsläge har större inkomstspridning.

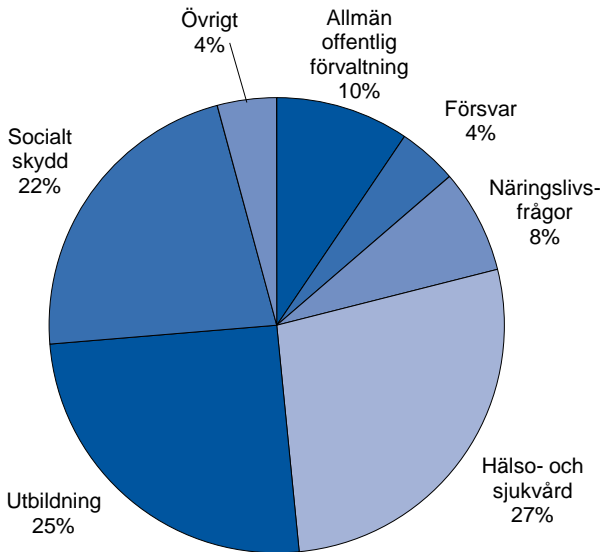
Den offentliga sektorns konsumtionsutgifter var 858 miljarder kronor år 2009.⁹ I denna studie påför vi individernas inkomster de välfärdstjänster som de utnyttjar, vilket motsvarar drygt 60 procent av de totala offentliga konsumtionsutgifterna. Det är framförallt inom områdena hälso- och sjukvård, utbildning¹⁰, socialt skydd¹¹ samt fritids- och kulturell verksamhet som det finns välfärdstjänster riktade till individer. Resterande del av välfärdstjänsterna är av mer kollektiv karaktär eller inte möjlig att sprida till de specifika användarna.

⁹ De totala skatteintäkterna består av 60 procent skatter och avgifter på arbete, 30 procent av skatt på konsumtion och de resterande 10 procenten är skatt på kapitalinkomster.

¹⁰ Förskola ingår i denna grupp.

¹¹ Inom socialt skydd ingår bl.a. äldreomsorg, färdtjänst, arbetsmarknadsåtgärder, barn och ungdomsvård, familjedaghem, fritidshem.

Figur 1
Den offentliga sektorns utgifter för konsumtion fördelade på ändamål, år 2009. Procent

Anmärkning: Delen "Övrigt" består av miljöskydd, bostadsförsörjning och samhällsutveckling, fritidsverksamhet, kultur och religion.

Källa: SCB, Nationalräkenskaperna

Syftet med denna studie är att värdesätta de offentliga välfärdstjänsterna som är riktade till individer och försöka belysa hur de fördelas. Det bör beaktas att det inte är möjligt att beräkna hur stor omfördelningen skulle ha varit om välfärdstjänster inte funnits. Detta på grund av att bruttoinkomsterna inte skulle ha varit desamma om inte välfärdstjänsterna funnits. Det vi kan studera är den samlade bilden av de offentliga välfärdstjänsterna på individnivå. Dessutom kan vi studera hur hushållens ekonomiska välfärd ser ut före och efter tillskrivningen av välfärdstjänsterna de konsumerar. Det är mycket viktigt att vara medveten om att resultaten i denna studie bygger på kvalitén på beräkningarna av hushållstyperna och antaganden som görs för att sprida välfärdssubventionerna till dess användare.

I det följande redogörs först för de data och den population som använts. Därefter följer en beskrivning om vilka som tar del av välfärdstjänsterna och dess effekter på hushållens justerade disponibla inkomst. Avslutningsvis presenteras slutkommentarer.

Data

Modell och population

SCB:s simuleringsmodell FASIT (Fördelnings-Analytiskt Statistik-system för Inkomster och Transfereringar) är utvecklad för att i första hand beräkna budget- och fördelningseffekter av förändringar i skatte- och transfereringssystemet. I denna modell är det möjligt att beräkna kostnadsförändringar på kommun- och riksnivå för offentligt subventionerade välfärdstjänster.¹² Genom att förändra kostnaderna för de aktuella välfärdstjänsterna ger modellen möjlighet till simuleringar av olika kostnadsutfall inom en 5-års period. Det går även att ta fram uppgifter över kostnaderna för de välfärdstjänster som individerna konsumerar och sedan justera deras disponibla inkomst med detta belopp. Data över individernas offentliga konsumtion 2009, motsvarande individernas subvention, har lagts till eller så har den totala summan av välfärdssubventionen fördelats ut på de personer som vi antar har använt tjänsten. Eftersom de offentliga välfärdstjänsterna saknar marknadsvärden är det brukligt att anta att marknadsvärdena är detsamma som produktionsvärdena (summan av subvention, administrativa kostnader och den eventuella egenavgiften), se bl.a. Jones m.fl. (2008), Marical m.fl. (2006) och Smeeding m.fl. (1993). Det finns två metoder att beräkna individernas justerade disponibla inkomster:

- a) använda de aggregerade utgifterna i nationalräkenskaperna och fördela dessa utgifter på personer/hushåll efter någon modellansats eller
- b) använda individernas faktiska konsumtion av välfärdstjänster, det vill säga de subventioner de erhållit. I och med att SCB i stor grad har tillgång till individers faktiska välfärdssubventioner använder FASIT i de flesta fall den senare metoden när vi beräknar personernas justerade disponibla inkomster. Denna metod innebär dock att vi systematiskt kommer att underskatta personers justerade disponibla inkomster.

¹² FASIT gör det möjligt att beskriva olika gruppers fördelningsprofil vad beträffar inkomster, förmögenhet, skatter och viktiga transfereringar - till exempel pensioner, bostadstillägg, socialbidrag, sjuk- och föräldraförsäkring, studiemedel.

I FASIT delas de offentliga individuella tjänsterna i följande grupper: Utbildning, Barnomsorg, Läkemedel, Tandvård, Slutenvård, Öppen-
vård/primärvård, LSS, Äldreomsorg, Färdtjänst, Arbetsmarknads-
åtgärder samt Fritids- och kulturell verksamhet. Kostnader hämtas
framförallt från SCB men även ifrån Skolverket, Högskoleverket,
Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Apoteket AB och Försäkrings-
kassan. Sedan aggregerar vi upp konsumtionsutgifterna i fyra olika
grupper: Hälso- och sjukvård, Utbildning, Socialt skydd samt
Fritids- och kulturell verksamhet.

Den population som ligger till grund för simuleringsmodellen är
Statistiskt analysregister (STAR). STAR är ett registerbaserat urval
på cirka 670 000 individer. Dessa urvalspersoner (hushållsföre-
ståndare) har sedan kompletterats med uppgifter om respektive
make/maka/barn. Totalt innehåller STAR ca 1,6 miljoner individer.
Då STAR endast bygger på registeruppgifter leder det till att hus-
hållsbegreppet inte blir helt korrekt då det saknas information om
sambopar utan barn. Hushållstypen gifta/sammanboende utan
gemensamma barn underskattas.

Konsumtionsenhetsskala (ekvivalensskala)

För att kunna jämföra konsumtionsmöjligheter i familjer med olika
sammansättning måste hushållets inkomst justeras med det antal
personer som skall leva på dessa inkomster. Förekomsten av stor-
driftsfördelar gör att det inte ger realistiska och jämförbara inkomst-
nivåer om hushållets inkomst endast divideras med antalet hus-
hållsmedlemmar. En bostad för en familj om fem personer kostar
normalt inte fem gånger så mycket som en bostad av motsvarande
standard för en person. I stora hushåll delar man ofta på vissa varor
såsom TV, telefon och dagstidning.

För att beräkna jämförbara inkomster används en så kallad konsum-
tionsenhetsskala (ekvivalensskala) som ger varje hushåll en total
"konsumtionsvikt" beroende på dess sammansättning. För att er-
hålla jämförbara inkomster mellan olika hushållstyper divideras
hushållets samlade inkomster med hushållets totala konsumtions-
vikt. Jämförelser görs mellan konsumtionsenheter (KE) istället för
per capita.

Tabell 1
Konsumtionsvikt per hushållsmedlem

Ekvivalensskalan	Konsumtionsvikt
Ensamboende	1
Sammanboende par	1,51
Ytterligare vuxen	0,6
Första barnet 0–19 år	0,52
Andra och påföljande barn	0,42

Anmärkning: Svensk konsumtionsenhetsskala som SCB i samarbete med Konsumentverket, Socialstyrelsen och Boverket tagit fram.

Källa: SCB

Den offentliga konsumtionen, välfärdstjänsterna, räknas per capita. Därefter kan "värdet" av den offentliga konsumtionen fördelas på hushållen.

Resultat

Enligt Ekonomistyrningsverket (2011) kom cirka 60 procent av statens intäkter år 2009 från skatt på arbete, vilket motsvarar 867 miljarder kronor.

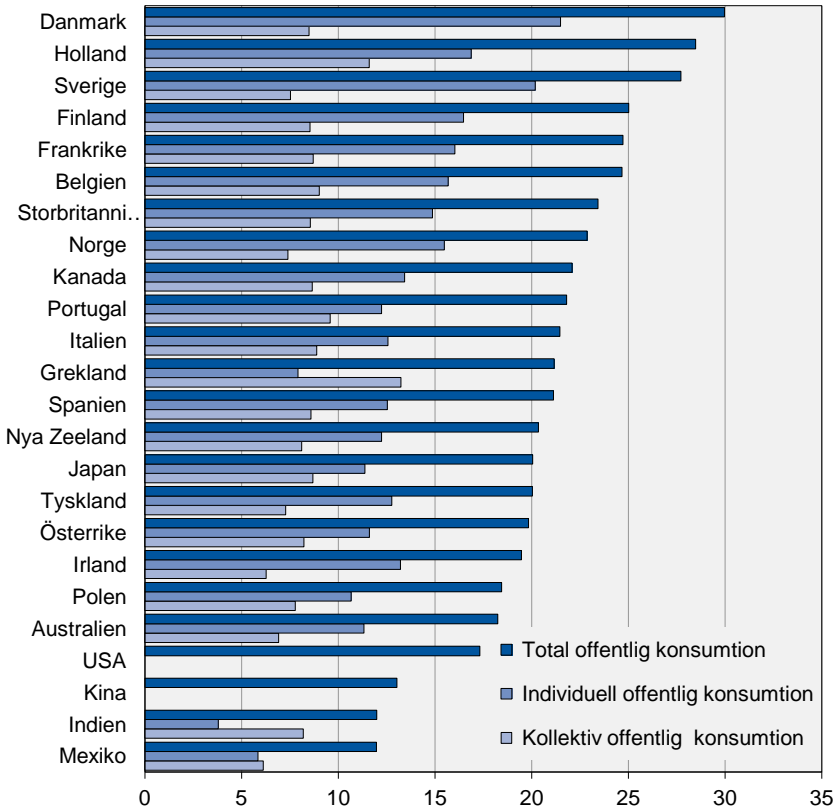
Här ingår både direkta och indirekta skatter på arbete¹³. Skatten på konsumtion var cirka 29 procent (418 miljarder) av intäkterna. De återstående 11 procenten kom från skatter på kapital (160 miljarder). Den offentliga sektorns konsumtion år 2009 motsvarade 858 mdkr medan positiva transfereringar till hushållen och hushållens ideella organisationer var 552 miljarder. Den offentliga sektorns transfereringar påverkar individernas och hushållens disponibla inkomster. Vi kan konstatera att statens offentliga konsumtion var cirka 55 procent högre än dess transfereringar.

I Sverige kan befolkningen vid behov ta del av många individuellt riktade subventionerade välfärdstjänster, exempelvis socialt skydd, hälso- och sjukvård samt utbildning. Totalt motsvarade offentliga myndigheters konsumtion 28 procent av BNP. 73 procent av den offentliga konsumtionen kan kopplas till individuellt riktade välfärdstjänster (vilket motsvarar 20 procent av BNP). I figur 2, där den offentliga konsumtionen för en stor del av OECD-länderna redovisas, ser vi att endast Danmark spenderar procentuellt mer av BNP (22 procent) på individuell offentlig konsumtion. Procentuellt lägst

¹³ I bilaga 4 redogörs för vad som ingår i direkt och indirekt skatt på arbete.

av nedanstående länder var: Grekland (8 procent), USA (7 procent avser dock 2008 års konsumtion) och Indien (4 procent).

Figur 2
Offentlig konsumtion i procent av BNP, uppdelad på total offentlig konsumtion, individuell offentlig konsumtion samt kollektiv offentlig konsumtion, år 2009

Anmärkning: För Kina och USA finns ingen uppdelning på individuell respektive offentlig konsumtion tillgänglig för år 2009.

Källa: OECD

De välfärdstjänster som fördelas ut till individerna i Sverige motsvarar drygt 61 procent av den offentliga sektorns konsumtion. De resterande 39 procenten spenderas till största del på kollektiva varor/tjänster som näringslivsfrågor, miljöskydd, försvar, polis och rättsväsende.

I tabell 1 ser vi att faktorinkomsterna är ojämnt fördelade. De rikaste, 90:e percentilen, hade 13 gånger mer än de med lägst inkomst (10:e percentilen) år 2009. Ännu större är snedfördelningen av kapital-

inkomsterna. Vi kan dock konstatera att de ekonomiska resurserna i samhället omfördelas med hjälp av bland annat transfereringar. Sverige har ett progressivt skattsystem när det gäller inkomst av tjänst.¹⁴ När vi tar hänsyn till den disponibla inkomsten mellan de två ovanstående grupperna kan vi konstatera att skillnaden minskat till 3,5 gånger.

Tabell 2
Deskriptiv statistik för olika typer av inkomstslag, percentilindelningen efter hushållens disponibla inkomster, år 2009 i kronor

	10:e Per- centil	25:e Per- centil	Median	75:e Per- centil	90:e Per- centil	Alla medel- värdet	Kvot 90/10	Kvot 90/50	Kvot 50/10	Gini- koeff.
Faktorinkomst	28 700	33 200	152 800	271 700	380 000	196 000	13,3	2,5	5,3	0,572
löneinkomst	25 100	29 400	142 600	254 600	345 700	164 400	13,8	2,4	5,7	0,567
blandad inkomst	2 600	2 000	5 800	7 700	12 500	6 900	4,7	2,2	2,2	*
kapital- inkomst	1 000	1 900	4 400	9 300	21 900	24 700	22,3	5	4,5	*
Positiva trans- fereringar, skattepliktiga	46 000	103 300	81 800	60 000	73 300	76 600	1,6	0,9	1,8	0,667
Positiva trans- fereringar, skattefria	34 300	24 800	6 600	3 400	2 700	10 400	0,1	0,4	0,2	0,781
Negativa transfereringar	17 100	32 600	59 300	86 500	130 100	74 200	7,6	2,2	3,5	0,436
Disponibel inkomst	91 800	128 600	181 800	248 600	325 900	208 900	3,5	1,8	2	0,318

Anmärkning: * Går inte att beräkna då den standardiserade varianten av Gini-koefficienten kräver positiva värden. Källa: FASIT, SCB.

De 522 miljarder i offentliga välfärdssubventioner som Sveriges invånare får tillbaka motsvarar i genomsnitt nästan 54 000 kr per person. De två största områdena är hälso- och sjukvård samt socialt skydd. Ekonomisk ojämlikhet mäts oftast med hjälp av Gini-koefficienten. Detta värde kan variera mellan 0 och 1, där 0 innebär en total jämlikhet och 1 innebär att en person har allt. Med hjälp av

¹⁴ Hussenius och Selén (1994) visar att ca 25 procent av inkomstskatter är årlig rundgång, 50 procent omfördelas över livet och de resterade 25 procenten utgör en omfördelning från personer med höga livsinkomster till personer med låga livsinkomster.

Gini-koefficienterna kan vi konstatera att konsumtionen/subventionen av välfärdstjänsterna, hälso- och sjukvård, utbildning, och socialt skydd, är snedfördelat, speciellt socialt skydd som har en Gini-koefficienterna på 0,957.

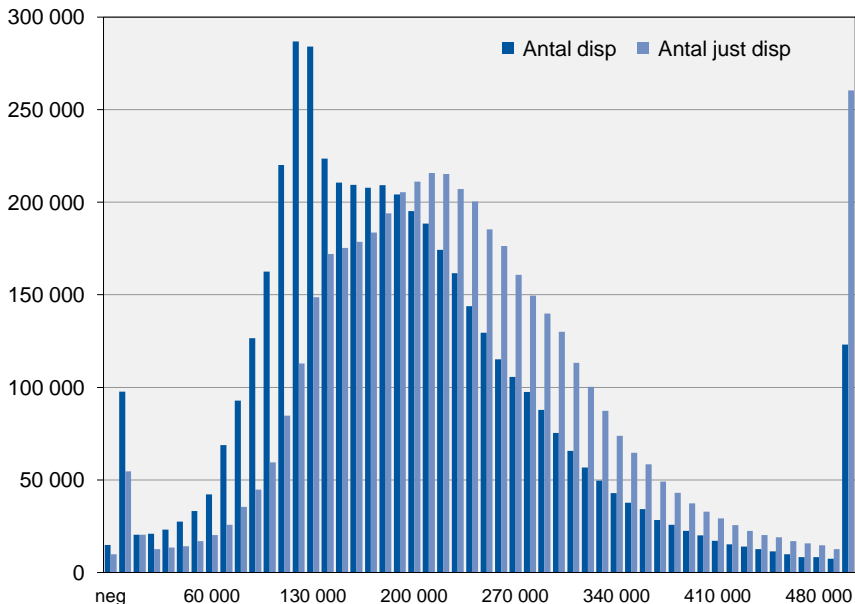
Tabell 3
De individuella välfärdssubventionerna uppdelat efter hushållens disponibla inkomster, år 2009 i kronor

	10:e Per- centil	25:e Per- centil	Median	75:e Per- centil	90:e Per- centil	Alla	Kvot 90/10	Kvot 90/50	Kvot 50/10	Gini- koeff.
Hälso- och sjukvård	22 100	29 600	18 400	14 800	14 600	19 600	0,7	0,8	0,8	0,633
Utbildning	25 800	10 700	14 800	10 300	7 500	13 500	0,3	0,5	0,6	0,763
Socialt skydd	23 400	109 900	13 600	6 400	4 300	18 400	0,2	0,3	0,6	0,957
Kultur och fritid	2 000	2 200	2 500	2 800	3 100	2 500	1,6	1,2	1,3	0,332
Välfärds- tjänster totalt	73 200	152 500	49 200	34 200	29 500	54 000	0,4	0,6	0,7	0,624
Disponibel inkomst	91 800	128 600	181 800	248 600	325 900	208 900	3,5	1,8	2	0,318
Justerad disponibel inkomst	165 100	281 100	231 000	282 800	355 400	262 800	2,2	1,5	1,4	0,299

Källa: FASIT, SCB.

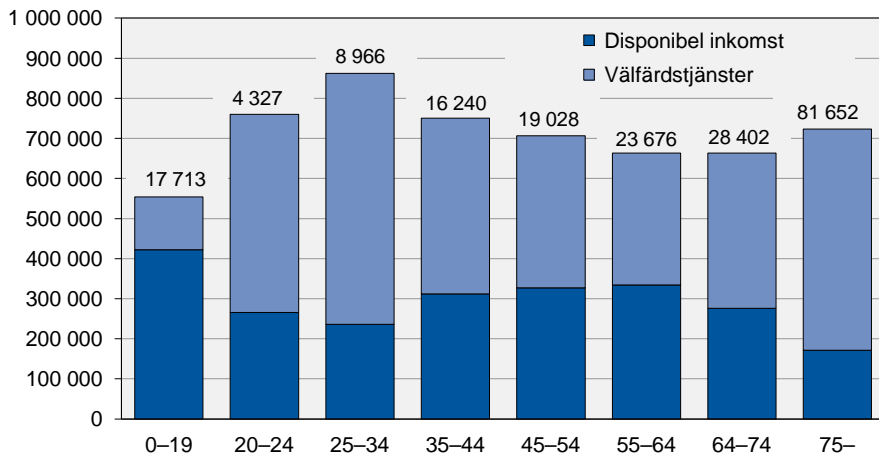
När vi fördelar den offentliga sektorns konsumtion till dem som utnyttjar dessa tjänster ser vi i figur 3 hur hela inkomstfördelningen förflyttas åt höger. Medelvärdet för hushållens justerade disponibla inkomst ökar från 208 900 kr till 262 800 kr (medianvärdet är 181 800 kr respektive 231 000 kr) för inkomståret 2009. Det innebär en höjning motsvarande 26 procent på medelvärdet respektive 27 procent på medianvärdet. Noterbart är den stora ökningen av hushåll som har 500 000 kr eller mer i justerad disponibel inkomst, från 123 000 till 260 000 hushåll, en ökning på nästan 111 procent. En bidragande förklaring till detta är äldre personer som är mottagare till stora belopp inom socialt skydd och/eller hälso- och sjukvård. I figur 4 ser vi en åldersfördelning på de personer vars inkomst höjts över 500 000 kronor när välfärdstjänsterna inkluderats.

Figur 3
Fördelningen av antal hushåll efter deras disponibla inkomster respektive justerad disponibla inkomst, år 2009 i kronor

Källa FASIT, SCB.

Figur 4
Individer som fick mer än 500 000 kronor i justerad disponibel inkomst men hade under 500 000 kronor i disponibel inkomst, år 2009. Efter ålder och uppdelat på genomsnittliga disponibla och justerade disponibla inkomster

Källa: FASIT, SCB

Gini-koefficienten för Sverige, år 2009, minskar från 0,318 när vi räknar med disponibel inkomst till 0,299 (minskning med 6,0 procent) när vi inkluderar välfärdstjänsterna. Inkomstskillnaderna krymper bara marginellt då vi inkluderar nästan 522 mdkr i offentliga välfärdstjänster till hushållens disponibla inkomst. Värt att tänka på är att för länder som redan har en relativt jämn inkomstfördelning krävs det stora belopp för att skillnaderna skall minska jämfört med länder som har en ojämn inkomstfördelning, se Smeeding m.fl. (1993). Om vi istället studerar hur Gini-koefficienten förändras för personer mellan 20–64 år märker vi att fördelningen utjämnas ytterligare, från 0,303 till 0,266 (minskning med 12,2 procent). En förklaring till detta är att äldre personer som erhåller stora delar av subventionerna inom hälso- och sjukvård samt socialt skydd samt barn som erhåller utbildning nu exkluderas i den senare beräkningen. Vad som sker är nu istället en sammanpressning av inkomstfördelningen; familjer utan barn erhåller inte lika mycket i välfärdssubventioner som barnfamiljerna gör.

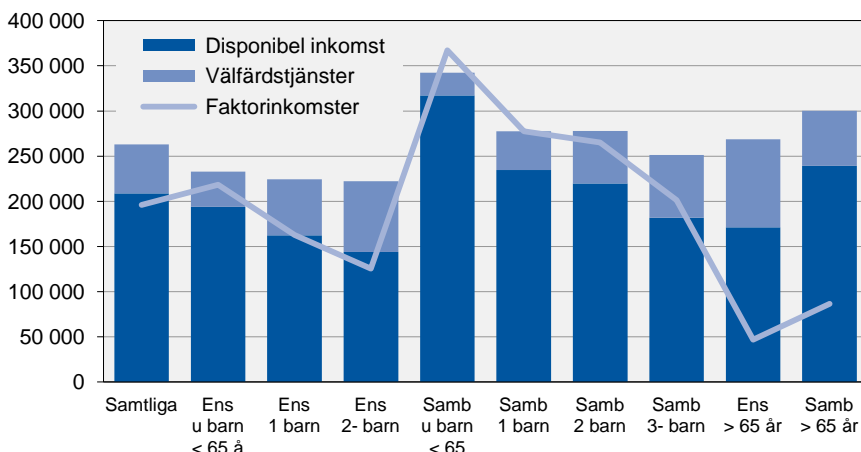
Hushållstyper och deras ekonomiska välfärd

För att kunna jämföra hushåll av olika storlekar och sammansättning justeras hushållens disponibla inkomster med hänsyn till hushållens struktur. I det följande redovisar vi de olika hushållstypernas ekonomiska välfärd. I figur 5 kan vi konstatera att det framförallt är ensamstående med barn och ensamstående personer över 65 år som hade de lägsta disponibla inkomsterna. Genom att ta hänsyn till utnyttjandet av välfärdstjänster tenderar inkomstskillnaderna att jämnas ut mellan unga ensamstående och ensamstående med barn. En av de grupper som erhåller mest i välfärdstjänster är ensamstående personer över 65 år (drygt 97 300 kr). Den genomsnittliga åldern i gruppen ensamstående personer över 65 år är 76 år medan genomsnittsåldern för sammanboende över 65 år är 72 år. Det förklarar till stor del varför ensamstående över 65 år får mest i hälso- och sjukvård (ca 36 000 kr) samt socialt skydd (58 700 kr) (se figur 6), då storleken på dessa välfärdstjänster korrelerar med åldern. Detta är också den enda av hushållstyperna som får en ökad ojämlikhet när vi beaktar välfärdstjänsterna; Gini-koefficienten ökar från 0,276 till 0,362 (se tabell 3). Alla andra hushållstyper får en allt mer jämlik ekonomisk välfärd. Värt att notera är Gini-koefficienterna för personer över 65 år. Det ligger i sin natur att inkomst av tjänst och kapital är mycket ojämnt fördelad, då pensionen räknas som en positiv transferering (skattepliktig). De hushållstyper som har närmast inkomstfördelning är barnfamiljer och de som är allra jämnast

är de som är ensamstående med 2 eller fler barn. Det är framförallt subventioneringar av barnens skolgång som slår igenom och minskar skillnaderna i de disponibla inkomsterna (se figur 4).

Figur 5

Jämförelse av faktorinkomst och justerad disponibel inkomst, indelad i disponibel inkomst och välfärdssubventioner, uppdelat per hushållstyp, år 2009 i kronor

Källa FASIT, SCB.

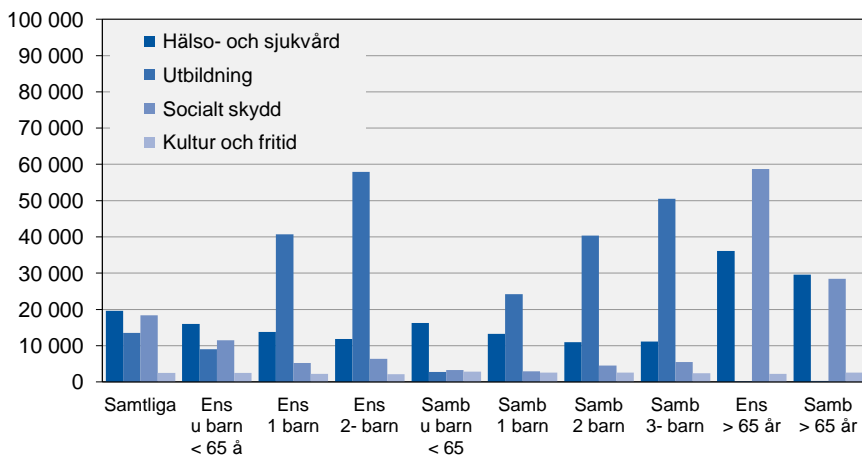
Tabell 4

Gini-koefficienter för de olika inkomstslagen grupperat efter hushållstyp, år 2009

	Ens u barn	Ens 1 barn	Ens 2- barn	Samb u barn	Samb 1 barn	Samb 2 barn	Samb 3- barn	Ens > 65 år	Samb > 65 år
Faktorinkomst	0,496	0,463	0,49	0,392	0,341	0,324	0,398	0,947	0,84
löneinkomst	0,567	0,486	0,445	0,468	0,365	0,326	0,309	0,381	0,952
blandad inkomst	*	*	*	*	*	*	*	*	*
kapital inkomst	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Positiva transfere- ringar, skattepliktiga	0,818	0,744	0,735	0,674	0,629	0,65	0,603	0,235	0,224
Positiva transfere- ringar, skattefria	0,848	0,373	0,264	0,933	0,431	0,248	0,282	0,796	0,977
Negativa transfere- ringar	0,467	0,428	0,467	0,363	0,363	0,37	0,433	0,384	0,362
Disponibel inkomst	0,335	0,268	0,242	0,268	0,246	0,231	0,258	0,276	0,291
Justerad disponibel inkomst	0,316	0,209	0,167	0,252	0,214	0,188	0,192	0,362	0,285

Anmärkning: * Går inte att beräkna då den standardiserade varianten av Gini-koefficienten kräver positiva värden. Källa FASIT, SCB.

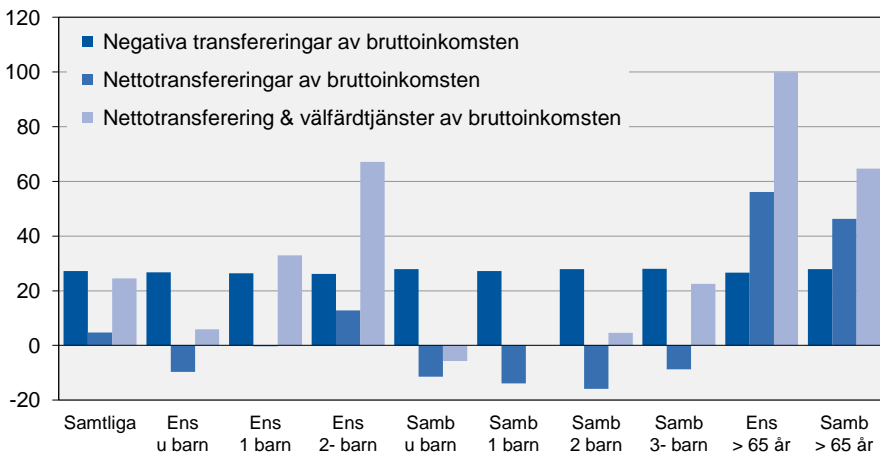
Figur 6
Välfärdssubventioner per COFOG kategori, uppdelat efter hushållstyp, år 2009 i kronor

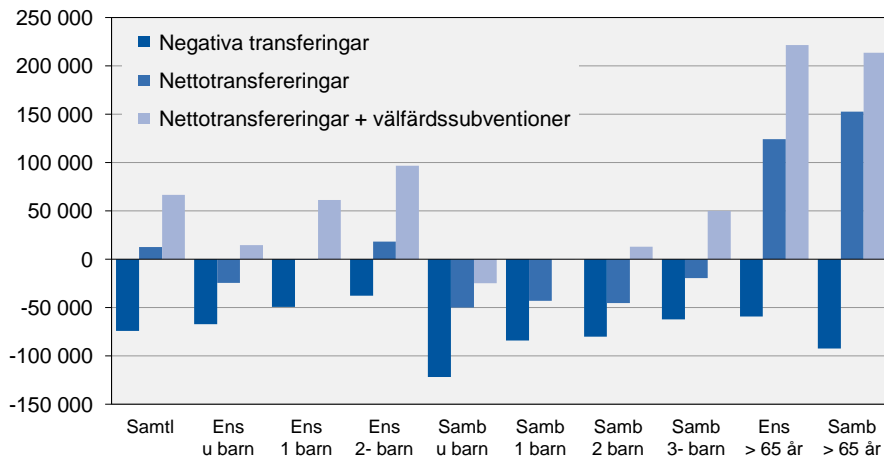
Källa FASIT, SCB.

Enligt figur 7 kan vi konstatera att ensamstående med barn samt gifta/sammanboende med upp till två barn betalar relativt sett minst i skatt (ca 26 procent av bruttoinkomsten) och att gifta/sammanboende utan barn betalar mest i skatt (28 procent av bruttoinkomsten). När vi sedan studerar de nominella storlekarna på transfereringarna, se figur 8, ser vi stora skillnader, vilket följer naturligt efter den förda fördelningsspolitiken och den skatt på inkomst av tjänst som finns. Om vi beaktar hushållens nettotransfereringar ser vi att endast ensamstående med 2 eller fler barn samt äldre personer erhåller mer positiva transfereringar än vad de betalar i skatt. De övriga hushållstyperna har alltså negativa nettotransfereringar – betalar mer i skatt än vad de erhåller i skattefria eller skattepliktiga positiva transfereringar.

När vi adderar hushållens välfärdssubventioner till deras nettotransfereringar ändras bilden, framförallt för de hushållstyper som har barn samt för äldre personer. Dessa hushåll blir såldes nettovinnare. I princip är det endast gifta/sammanboende utan barn som har större negativa transfereringar än vad de får tillbaka i transfereringar och välfärdssubventioner. Enligt figur 7 kan vi konstatera att ensamstående med två eller fler barn erhåller transfereringar och välfärdssubventioner i storleksordningen 67 procent av deras bruttoinkomster (77 procent av faktorinkomster). För ensamstående personer över 65 år är motsvarande tal 100 procent av bruttoinkomsten.

Figur 7**Jämförelse av transfereringar och välfärdssubventioner i förhållande till bruttoinkomsten uppdelat efter hushållstyp, år 2009 i procent**

Källa: FASIT, SCB.

Figur 8**Jämförelse av transfereringar och välfärdssubventioner uppdelat efter hushållstyp, år 2009 i kronor**

Källa: FASIT, SCB.

Avslutande kommentarer

I flertalet av de tidigare studierna av inkomstjämligheter och hushållens ekonomiska välfärd analyseras hushållens disponibla inkomster. På senare tid har det internationellt publicerats en del studier där hänsyn tas till den offentliga sektorn konsumtion, det vill säga välfärdstjänster så som hälso- och sjukvård, utbildning och socialt skydd. När vi tar hänsyn till personers/hushållens konsumtion av välfärdstjänster erhålls begreppet justerad disponibel inkomst. I ett internationellt perspektiv kommer vi dock att underskatta hushållens justerade disponibla inkomster systematiskt. Detta på grund av att i internationella studier förs produktionsvärdet av välfärdstjänsten tillbaka till de personer som använder den, medan vi endast för tillbaka välfärdssubventionen. Det innebär en underskattning då välfärdstjänstens administrativa kostnad samt eventuell egenavgift utelämnas.

Det är framförallt den ekonomiska välfärden för barnfamiljer och personer över 65 år som lyfts vid fördelningen av välfärdstjänster som tillhandahålls hushållen. Faktorinkomsterna skiljer sig markant åt mellan fattiga och rika hushåll. Den disponibla inkomsten är 3,5 gånger större för den 90:e percentilen av hushållen jämfört med den 10:e. När vi inkluderar den offentliga sektorns välfärdstjänster, dvs välfärdssubventioner reduceras skillnaden till 2,2 gånger. Den ekonomiska välfärden blir således mer jämnt fördelad och mätt som Gini-koefficienten reduceras skillnaden från 0,318 till 0,299 (minskning med 6,0 procent). Att Gini-koefficienten inte reduceras så mycket beror på att ett relativt stort antal äldre personer erhåller stora subventioner i bl.a. hälso- och sjukvård och socialt skydd. Om vi däremot studerar endast 20–64 åringar ser vi att Gini-koefficienten reduceras från 0,303 till 0,266, vilket motsvarar en minskning på 12,2 procent.

Det finns dock fundamental kritik mot ansatsen "fördelning av den verkliga konsumtionen", bland annat av Aaberge och Langørgen (2006) och Paulus m.fl. (2009). Kritiken inriktar sig bl.a. på att ingen hänsyn tas till de personer som tillskrivs stora belopp inom hälso- och sjukvårdsområdet också efterfrågar dessa insatser. Vilket innebär att när vi mäter individers/hushålls ekonomiska välfärd i monetära begrepp har sjuka personer, allt annat lika, en högre välfärd på grund av sjukdomen. Det finns några studier som diskuterar hur det är möjligt att överbrygga detta genom att introducera en ekvivalensskala som tar hänsyn till olika personers behov av subventioner inom Hälso- och sjukvårds och socialt skydd, se bl.a. Aaberge m.fl.

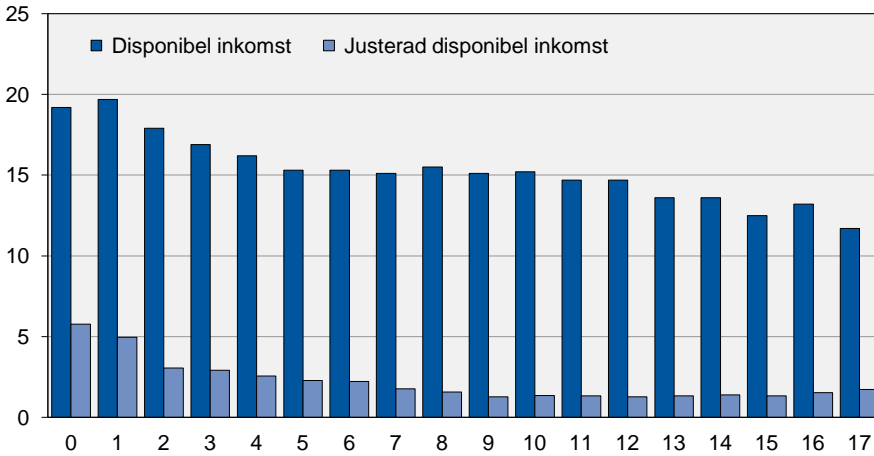
(2010), Berloff m.fl. (2006) och Zaidi och Burchardt (2005). Aaberge m.fl. (2010) visar bl.a. hur konsumtionsenhetsskalan separeras när hänsyn tas till "cash" och "non-cash" subventioner.

Den svenska fördelningspolitiken ska säkerställa att individers grundläggande behov tillgodoses, exempelvis hälso- och sjukvård, socialt skydd och utbildning. Utan stora subventioner till utbildning skulle säkerligen många föräldrar sparat till sina barns skolgång. Andra finansieringslösningar skulle utvecklats men frågan är hur fördelningseffekterna då skulle ha sett ut. Vi vet att utbildningen är nyckeln till bl.a. inkomst, hälsa m.m.¹⁵ Redan idag finns en snedrekrytering till högskole- och universitetsstudier men denna torde varit ännu kraftigare om subventionerna till utbildningen inte funnits. Genom att utbildningssystemet är skattefinansierat skall alla barn i praktiken ha de finansiella möjligheterna att studera. Såväl i internationella och nationella studier definieras låg ekonomisk standard som ett relativt begrepp: hushåll som har mindre än 60 procent av medianbeloppet av den disponibla inkomsten anses ha en låg ekonomisk standard. Enligt FASIT innebär det att 293 100 barn (15 procent) mellan 0–17 år bodde i hushåll som låg under detta gränsvärde 2009.¹⁶ Tapio Salonen (2011) argumentera för att ovanstående beräkningsätt är en begränsning på grund av att det bortser helt från den del av familjepolitiken som utgörs av offentlig konsumtion. Behåller vi samma gränsvärde men gör beräkningen med hushållens justerade disponibla inkomst reduceras antalet barn till drygt 42 700 barn. Meningen med denna övning är att visa att den offentliga konsumtionen som, för en del tas för given inte alls är given i ett internationellt perspektiv, påverkar individers/hushålls ekonomiska välfärd, speciellt barnfamiljer och personer över 65 år. Vid internationella jämförelser av hushållens ekonomiska välfärd bör därför länders olika strukturella skillnader i välfärdssystemen beaktas.

¹⁵ Studerar vi genomsnittsåldern för personer som avlidit mellan åren 2007-2009, finner vi att män som har förgymnasial utbildning 9 år (motsvarande) som högsta utbildningen har ca 10 år kortare genomsnittslivslängd än de resterande utbildningsgrupperna (genomsnittlig livslängd är nästan 65 år). Vi ser inte samma mönster för kvinnor.

¹⁶ Detta tal skall tas med en viss reservation då t.ex. barn kan bo växelvis hos sina separerade föräldrar, föräldrar kan arbeta utomlands (t.ex. Norge, Danmark) och tillsynes ses utan inkomster i de svenska registren.

Figur 9
Andelen barn per åldersgrupp som lever i hushåll som har låg ekonomisk standard år 2009, utifrån hushållens disponibla inkomst och justerade disponibla inkomster, givet att gränsvärdet för låg ekonomisk standard är detsamma. Procent

Källa: FASIT, SCB

Referenser

- Aaberge R., Langørgen, M. 2006. *Measuring the benefits from public services: The effects of local government spending on the distribution of income in Norway*. Review of Income and Wealth. Vol. 52(1), s. 61–83.
- Aaberge, R., Bhuller, M., Langørgen, A., Mogstad, M. 2010. *The Distributional impact of public services when needs differ*. IZA, Discussion paper No. 4826.
- Berloffo, G., Brugiavini, A., Rizzi, D. 2006. *Health, welfare and inequality*. University Ca' Foscari of Venice, Department of Economics, Research Paper Series No. 41/06.
- Canberra Group (Expert group on Household Income Statistics). 2001. *Final Report and Recommendations*. Tillgänglig på <http://www.lisproject.org/links/canberra/finalreport.pdf>
- Easterlin, R.A., Angelescu, L. 2010. *Modern Economic Growth and Quality of Life: Cross Sectional and Time Series Evidence*. I Land, K.C., red., Handbook of Social Indicators and Quality-of-Life Research, New York och London, Springer, under utgivning.
- Ekonomistyrningsverket. 2011. *Rapport: Tidsserier, statens budget m.m. 2010*, ESV publikationsservice, 2011:21.
- Harding, A., Warren, N., Llooyd, R. 2007. *Beyond conventional measure of income: including indirect benefits and taxes*. I Jenkins, S.P., Micklewright, J., red., Inequality and Poverty Re-examined. Oxford Press, Oxford.
- Hussenius, J., Selén, J. 1994. *Skatter och socialförsäkringar över livscykeln – en simuleringsmodell*, ESO-rapport Ds 1994:135.
- Jones, F., Annan, D., Shah, S. 2008. "The redistribution of household income, 1997 to 2006/7". Economic and Labour Market Review. Vol. 2(12), s. 18–31.
- Marical, F., Mira d'Ercole, M., Vaalavuo, M. Verbist, G. 2006. *Publicly-provided services and the distribution of resources*. OECD Social, Employment and Migration Working Paper No. 45. Paris: OECD.
- Ng, Y.-K. 1996. *Happiness Surveys: Some Comparability Issues and an Exploratory Survey*. Based on Just Perceivable Increments. *Social Indicators Research* Vol. 38(1), s. 1–27.
- Ng, Y.-K. 2003. *From preference to happiness: Towards a more complete welfare economics*. *Social Choice and Welfare*. Vol. 20(2). s. 307–350.
- Paulus, A., Sutherland, H., Tsakoglou, P. 2009. *The distributional impact of in kind public benefits in European countries*. *Euromod*, working paper No. EM10/09.

Salonen, T., 2011. *Välfärd, inte för alla. Den ekonomiska familjepolitikens betydelse för barnfattigdomen i Sverige*. Rädda Barnen, Wallén & Co Grafiska AB.

Smeeding, T., Saunders, P., Coder, J., Jenkins, S., Fritzell, J., Hagenaars, A.J.M., Hauser, R., Wolfson, M. 1993. "Poverty, inequality, and family living standards impacts across seven nations : the effect of noncash subsidies for health, education and housing". *The review of income and wealth*, Vol. 39(3), s. 229–256.

Stiglitz, J.P., Sen, A., Fitoussi, J.-P. 2009. *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Tillgänglig på: http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf

Zaidi, A., Burchardt, T. 2005. *Comparing incomes when needs differ: Equivalization for the extra costs of disability in the UK*. *Review of Income and Wealth*, Vol. 51, s. 89–114.

van den Bergh, J. 2009. *The GDP paradox*. *Journal of Economic Psychology*. Vol. 30. s. 117–135.

Bilaga 1 – Definition av disponibel inkomst

I disponibel inkomst ingår:

Disponibel inkomst = faktorinkomst + positiva transfereringar - negativa transfereringar

Faktorinkomst

löneinkomst

blandad inkomst

kapitalinkomster

kapitalvinst, aktier fastighet mm – brutto

kapitalförlust, aktier fastighet mm – brutto

kapitalvinst, aktier, fastighet m.m. – netto

kapitalförlust, aktier, fastighet m.m. – netto

Positiva transfereringar, skattepliktiga

pension, livränta, skattepliktig del

arbetsmarknadsstöd

föräldrapenning, skattepliktiga bidrag

sjuk- och aktivitetsersättning

ersättning i samband med sjukdom, skattepliktig

teckenspråksundervisning för föräldrar

utbildningsbidrag för doktorander

bidrag från Sveriges författarfond

dagpenning vid frivillig krigsförbandsövning

vårdbidrag

dagpenning vid repetitions- och civilförsvarsutbildning

närståendepenning

Positiva transfereringar, skattefria

ersättning i samband med sjukdom

frivillig pension

barnpension

efterlevandestöd till barn

livränta inkl privat pension

särskilt pensionstillägg

äldreförsörjningsstöd

bostadsbidrag

bostadsbidrag för värnpliktiga
bostadstillägg till pensionärer
särskilt bostadstillägg till pensionärer
familjepenning för värnpliktiga
introduktionsersättning för invandrare
socialbidrag, individvariabel
mottaget underhållsbidrag inkl. bidragsförskott
barnbidrag, efter beräkningen på hushållsnivå delas bidraget på de vuxna i HINK-hushållet
studiehjälp, studiebidrag
studiemedel bidrag
studiemedel lån
dagersättning, i samband med värnplikt
uttryckningsbidrag, i samband med värnplikt

Negativa transfereringar
skatt
återbetalda studielån
underhållsbidrag givet
allmänt avdrag avseende premie för pensionsförsäkring m.m.
egen pensionsförsäkringspremie i näringsverksamhet

Bilaga 2 – Offentliga sektorns konsumtion efter COFOG-indelning

COFOG är en internationell gruppering av offentliga sektorns konsumtion efter deras funktion eller ändamål.

Kod	COFOG område	Mnkr
1	Allmän offentlig förvaltning	79 625
2	Försvar	38 543
3	Samhällsskydd och rättsskipning	42 084
4	Näringslivsfrågor	59 616
5	Miljöskydd	2 239
6	Bostadsförsörjning och samhällsutveckling	4 396
7	Hälso- och sjukvård	219 731
8	Fritidsverksamhet, kultur och religion	23 816
9	Utbildning	204 606
10	Socialt skydd	183 279
	Totalt	857 935

Källa: Nationalräkenskaper år 2009

Bilaga 3 – COFOG-indelning med välfärdstjänster

Områden som täcks in av välfärdstjänster i denna redovisning har "fetstil".

Flera av COFOG-grupperna ingår i transfereringssystemet och är en del av den disponibla inkomsten. Dessa redovisas inte som en välfärdstjänst. Några områden täcker vi inte in alls.

07 Hälsa- och sjukvård

07.1 Medicinska produkter, apparater och anordningar

Läkemedelsförmån

07.2 Öppen sjukvård

Öppenvård/primärvård

Tandvård

07.3 **Sluten sjukhusvård** exkl. psykiatrisk vård

07.4 Folkhälsovård

07.5 FoU Hälsa- och sjukvård

07.6 Övrig hälso- och sjukvård

08 Rekreation, kultur och sportaktiviteter

08.1 **Fritids- och idrottsverksamhet**

08.2 **Kulturell verksamhet**

09 Utbildning

09.1 Förskoleutbildning samt grundskola åk 1–6

Förskola

Förskoleklass

Grund-, special- och särskola

09.2 Grundskola åk 7–9 och gymnasium

Gymnasieskola

Komvux

09.3 Eftergymnasial utbildning utom högskoleutbildning

09.4 Högskoleutbildning

Universitet

Forskarstuderande

- 09.5 Ej nivåbestämd utbildning
 - Särvux**
 - Svenska för invandrare**
 - Folkhögskola**
 - Kvalificerad yrkesutbildning**
- 09.6 Stödtjänster till utbildning
- 09.7 FoU utbildning
- 09.8 Övrig utbildning

- 10 Socialt skydd**
 - 10.1 Sjukdom och funktionshinder**
 - 10.2 Ålderdom
 - Färdtjänst**
 - Äldreomsorg**
 - 10.3 Efterlevande
 - 10.4 Familj och barn
 - Barn- och ungdomsvård
 - Fritids**
 - Familjedaghem**
 - 10.5 Arbetslöshet
 - Arbetsmarknadsåtgärder**
 - 10.6 Boende
 - 10.7 Övrig social utsatthet
 - 10.8 FoU socialt skydd
 - 10.9 Övrigt socialt skydd

Bilaga 4 – Direkta och indirekta skatter på arbete

Direkta skatter på arbete

Inkomstskatter

Statlig inkomstskatt

Kommunal inkomstskatt

Allmän pensionsavgift

Allmän pensionsavgift

Artistskatt

Artistskatt

Skattereduktioner

Allmän pensionsavgift

Fackföreningsavgift

Arbetslöshetskassa

Fastighetsskatt

Förmögenhetsskatt

Miljöåtgärder

Bredband

Sjöinkomst

Stormskador

Jobbavdrag

Hemtjänster

Indirekta skatter på arbete

Arbetsgivaravgifter

Sjukförsäkringsavgift

Föräldraförsäkringsavgift

Arbetsskadeavgift

Ålderspensionsavgift

Efterlevandepensionsavgift

Arbetsmarknadsavgift

Allmän löneavgift

Ofördelade avgifter

Nedsatta avgifter

Särskild sjukförsäkringsavgift

Egenavgifter

Sjukförsäkringsavgift
Föräldraförsäkringsavgift
Arbets-skadeavgift
Ålderspensionsavgift, netto
Efterlevandepensionsavgift
Arbetsmarknadsavgift
Allmän löneavgift
Ofördelade avgifter
Nedsatta avgifter
Avgifter till premiepensionssystemet
Avgifter till premiepensionssystemet
Särskild löneskatt
Pensionskostnader, företag
Pensionskostnader, staten
Förvärvsinkomster
Egenföretagare
Övrigt
Nedsättningar
Sjöfartsstöd
Arbetsgivaravgifter
Egenavgifter, generell nedsättning
Egenavgifter, regional nedsättning
Nystartjobb
Tjänstegruppliv
Tjänstegruppliv

